

Chinese dynamiek versus Hollandse jan saliegeest

(Binnenlands Bestuur, week 48, 25^e jaargang 26 november 2004, p.28/9)

Professor dr. Luigi van Leeuwen doceerde twee weken lang overheidsfinanciën aan de grootste universiteit van China. Zelf leerde de gasthoogleraar er ook enkele belangrijke lessen, met name op het gebied van ambitie. ‘Wil Nederland internationaal nog meetellen, dan zal het veel ondernemender moeten worden.’

Hans Bekkers

Noem het geïnspireerd terugkomen. Luigi van Leeuwen raakt thuis in Zoetermeer, de stad waar hij tot zijn pensionering in februari dit jaar burgemeester was, nauwelijks uitgesproken over wat hij in China aantrof: de leergierigheid, de grootschaligheid waarmee uitdagingen worden opgepakt en, natuurlijk, de enorme mensenmassa's. Kosten noch moeite worden gespaard om het land op te stuwen in de vaart der volkeren, constateerde hij. Het naar China halen van buitenlandse wetenschappers is er een niet onbelangrijk onderdeel van. In het geval van Van Leeuwen ging het om een uitwisseling met de Universiteit van Tilburg, waar hij bijzonder hoogleraar aan de Faculteit Economische en Bedrijfswetenschappen is, met de School of Economics in Hangzhou. ‘Veel studenten en gastdocenten komen deze kant op, maar er zijn er nauwelijks te vinden die vanuit hier oostwaarts gaan. Ik nam de uitnodiging graag aan. Nu ik eenmaal gepensioneerd ben, heb ik natuurlijk ook meer tijd voor dat soort zaken’, zegt hij.

In de stad Hangzhou - vlakbij Shanghai - kwam Van Leeuwen terecht in een mega-omgeving: een universiteit met 50.000 studenten, verspreid over zes campussen, en voorzien van een mensa die 20.000 eters kan herbergen. Het is een complete stad op zich, waarin de positie van de universiteitsdirecteur valt te vergelijken met die van een burgemeester van een middelgrote gemeente in Nederland. ‘De Zhejiang University wordt door de nationale en provinciale regering uit de grond gestampt als een enorm verzamelpunt van kennis dat ertoe moet bijdragen de achterstanden van China op uiteenlopende beleidsterreinen zo snel mogelijk weg te werken. Buitenlanders zoals ik trekken ze dus vooral aan om er zelf beter van te worden’, zegt hij.

Van Leeuwen gaf groepen van telkens vijftig studenten gastcolleges over onder andere de manier waarop in Nederland de overheidsfinanciën zijn geregeld. Gelet op de taaierheid van de materie en niet geheel zeker van de Engelse vaardigheden van zijn gehoor, liet hij Chinese studenten in Tilburg tevoren een Chinese powerpoint-versie van de lesstof in elkaar draaien. ‘Lezen kon ik die pagina's uiteraard niet. Maar door ze simultaan te nummeren met mijn eigen sheets, kon ik ze naast elkaar gebruiken’, zegt hij. ‘De interesse van de studenten was vrij breed, uiteenlopend van hoe we de landbouw hebben gerationaliseerd tot hoe de Bank Nederlandse Gemeenten het zo heeft georganiseerd heeft dat ze wereldwijd op kapitaalmarkt goedkoop geld kan lenen.’

De studenten vormden niet de enige partij die van het bezoek leerde. De gastdocent zelf stak ook het nodige op van de uitwisseling. Het schrift handgeschreven aantekeningen voor hem op tafel vormt er de stille getuige van. Erin staat onder andere hoe de bestuurlijke structuur van China er uit ziet, welke lagen er officieel de macht hebben en welke in de praktijk. De belangrijkste geestelijke souvenir hoeft hij er echter niet in op te zoeken: de enorme ambitie die alles en iedereen in China aan de dag legt. ‘Kijk alleen al naar wat je in de omgeving van de universiteit aantreft. Je ziet en hoort dat de kennis niet alleen van heinde en ver wordt aangetrokken, maar eenmaal daar wordt hij als het even kan ook meteen commercieel

gemaakt. Het bedrijfsleven is zichtbaar aanwezig op en rondom de campus en science parks. Je struikelt er zowat over de multinationals. Daartegen steekt de situatie rondom de Nederlandse kenniscentra erg armetierig af. Die beconcurreren vooral elkaar op de vierkante centimeter. Die hokkerigheid leidt in de globaliserende wereld tot weinig of niks', aldus Van Leeuwen, met name doelend op de strijd om een te vestigen Chinees science park tussen drie universiteiten in Zuid-Holland.

Vergeleken met de dynamiek in China, heerst in ons land de Jansaliegheest. 'Wij zitten bij de pakken neer en belanden, internationaal gezien, steeds meer in de achterhoede. Terwijl de wereldhandel met vijf procent groeit, hebben wij een krimp van -0,9 procent in 2003. Wat er zou moeten gebeuren om weer mee te tellen, is dat er een ombuiging plaatsvindt richting ondernemen. Over Chinezen deden we, vanwege hun neiging tot namaken en imiteren, altijd nogal badinerend. Waar het gaat om de modernisering van de economie, zouden we er op dit moment voor de verandering niet slecht aan doen bij hen in de leer te gaan. Het enige wat wij doen, is bezuinigen. Er wordt gelachen om de agenda van Lissabon, waarin staat dat Europa leidend moet worden op het vlak van innovatie en vernieuwing. Laten we maar ophouden, zo wordt gezegd. Nee, we moeten met elkaar juist ambitie ontwikkelen, sterker insteken op concurrentie. Je valt toch van je stoel, als je hoort dat van de midden- en kleinbedrijven – nota bene de banenmotor van de Nederlandse economie – slechts twee procent in het buitenland investeert. Dat betekent dat er geen oog is voor de mogelijkheden die de Europese Unie biedt, een markt met 450 miljoen inwoners.'

'Het begint met ambities stellen. De 15 procent economische groei die de Chinese kustprovincies halen, is natuurlijk te hoog gegrepen, maar inzetten op een groei van 4 procent is helemaal niet gek. En dan kijken wat je daarvoor moet doen. Maar wat doen wij? Wij gaan op nul zitten!', verzucht Van Leeuwen.

En dat terwijl alle ingrediënten voor een gezonde economische ontwikkeling in feite aanwezig zijn: de talenkennis, de knowhow, handelsinstituten, goodwill in de wereld – 'ja, ook in China: Wageningen bijvoorbeeld is een begrip'. Er komt volgens hem zo weinig van de grond, omdat het aan één belangrijk ding ontbreekt: regie. 'Het Nederlandse antwoord op het probleem is het Innovatieplatform. Waarom zou het een succes worden als die club bestaat uit het establishment dat vroeger met innoveren niet veel succes boekte? Zodra je hier wat wil in de ideeënsfeer, word je geconfronteerd met de harde werkelijkheid: een overkill aan besturen. Kijk maar naar de manier waarop we de infrastructurele problemen in de Randstad proberen op te lossen. Dat metropolitaanse probleem wordt aan de vriendelijkheid van de betrokken gemeentebesturen overgelaten. Twintig jaar lang is er gepraat over de Randstadlijn. En wat is er uitgekomen? Eén gerestaureerd Hoflijntje en een light-raillijntje van Zoetermeer naar Kijkduin. Tot een Randstadlijn tussen Rotterdam en Zoetermeer kwam het niet. Het heeft zolang geduurd omdat men het er niet over eens kon worden of het de Haagse tram, de Rotterdamse metro of een NS-treintje moest worden die over de rails zou lopen. Jaren zijn voorbijgegaan omdat de wethouders van de grote steden de urgentie van het voorstadvervoer niet zagen.'

Het ontbreekt in ons land aan samenwerking. De enige provincie waar iets op gang wordt gebracht, is volgens Van Leeuwen Noord-Brabant. 'Daar voel je de spirit en wordt er goed samengewerkt tussen het provinciehuis, de steden en de universiteiten.'

Volgens de oud-burgemeester van Zoetermeer zou het een enorme verbetering zijn eerst van de Randstad eens één landsdeel te maken, om daarmee recht te doen aan het metropolitane karakter van het gebied. 'De huidige provincies zijn te klein, net zoals de grote steden op zichzelf zijn weer te klein zijn om de economische ontwikkeling voor zo'n groot gebied in beweging te brengen. Dat kan niet vanuit het stadhuis', zegt hij.

Het rijk zou die nieuw gevormde landsdelen vervolgens aanzienlijk meer ruimte moeten geven. Want met vrijheid, daar is de VVD-econoom vast van overtuigd, komen ook ambities.

Daar hoort dan wel bij dat de decentrale overheden eigen belastingen moeten kunnen blijven heffen. Spiekend in zijn aantekeningen: 'In China int de provinciale overheid liefst 42 procent van alle belastingen, de centrale overheid 58 procent. Dat maakt dat een herverdeelmiddel zoals het Gemeentefonds overbodig is. Van het rijk vloeit in principe alleen geld naar de regio's als er een ramp is gebeurd. Voor het overige helpen de rijke provincies de arme, op basis van vrijwilligheid. En de voorwaarde daarbij is wel dat de investeringen renderen.' Die grotere vrijheid voor de regio's zou Van Leeuwen graag gekopieerd zien. Maar veel meer valt er niet van de Chinese manier van besturen over te nemen. Met vijf officiële lagen – centrale overheid, provincies, prefectuur, steden (cities en counties) en townships – is de bestuurlijke dichtheid nog groter dan hier. 'Wat dat betreft kunnen we meer opsteken van Californië. In die economisch succesvolle streek van Amerika is de bestuurlijke drukte tien keer minder dan in Nederland.'